

Красницька О. Профілактика освітньої депривації засобами ораторської діяльності. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. Том 11, № 5. С. 31-38. DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i5-005

Krasnytska O. Profilaktyka osvitnoi depriyvatsii zasobamy oratorskoi diialnosti [The prevention of educational deprivation through public speaking]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2023. Vol. 11, No 5. S. 31-38. DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i5-005

УДК 378.01/.09:364.2:808.5

DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i5-005

Ольга КРАСНИЦЬКА

Національний університет оборони України, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0417-3318>

Olya271272@ukr.net

ПРОФІЛАКТИКА ОСВІТНЬОЇ ДЕПРИВАЦІЇ ЗАСОБАМИ ОРАТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Пандемія COVID-19, а особливо широкомасштабне вторгнення військ російської федерації на територію України занурили наше суспільство в нові умови функціонування, породили як багато проблем, так і створили нові виклики, зокрема в освітній сфері. Перед викладачами постало завдання профілактики освітньої депривації шляхом вдосконалення освітнього простору, формування такого освітнього середовища, за якого студент (слухач) здатен навчатися в будь-якому місці й будь-який час. Визначення основних причин і проявів освітньої депривації дало змогу з'ясувати її наслідки (зниження мотивації до навчання; зниження рівня інтелектуального та особистісного розвитку здобувача освіти; зниження рівня фахової підготовленості майбутнього фахівця; зниження рівня конкурентоспроможності на ринку праці; вихолощення інтелектуального потенціалу держави), що можуть завадити перетворити наше суспільство із «суспільства сьогодні» на «суспільство завтра».

Освітню депривацію розглянуто як обмеження можливостей здобувача освіти задоволення пізнавальних, інформаційних, когнітивних та загалом освітніх потреб, потреб самоствердження, самовираження та самореалізації через освітню діяльність, а також позбавлення можливості якісного навчання через надання неякісних освітніх послуг. Окреслено її прояви на фізіологічному, інтелектуальному, емоційному та поведінковому рівнях.

Представлено форми й засоби ораторської діяльності викладача, спрямовані на профілактику освітньої депривації здобувачів освіти, що використовуються як сучасне методичне забезпечення освітніх компонентів. Зокрема такі: аудіопрезентації, відеопрезентації, відеолекції; ютуб-канал; наукові подкасти; онлайн-курс; сторінки фейсбук, інстаграм з навчальним, науково-популярним, науковим контентом; телеграм-канал за певною тематикою або навчальною дисципліною; персональний сайт викладача або тематичний сайт.

Ключові слова: освітня депривація; профілактика; ораторська діяльність; викладач; здобувач освіти (студент, слухач); освітнє середовище; навчальний контент; вплив оратора; освітні потреби.

Olha KRASNYTSKA

National Defense University of Ukraine, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-0417-3318>

Olya271272@ukr.net

THE PREVENTION OF EDUCATIONAL DEPRIVATION THROUGH PUBLIC SPEAKING

Abstract. The COVID-19 pandemic, and especially the large-scale invasion of Ukraine by russian troops, has plunged our society into new conditions of functioning, giving rise to many problems and creating new challenges, in particular in the educational sphere. Teachers are faced with the task of preventing educational deprivation by improving the educational space, creating an educational environment in which students can study anywhere and anytime. Identification of the main causes and manifestations of educational deprivation made it possible to find out its consequences (reduced motivation to study; reduced level of intellectual and personal development of the student; reduced level of professional training of the future specialist; reduced level of competitiveness in the labor market; emasculated intellectual potential of the state), which may prevent us from transforming our society from a «society of today» into a «society of tomorrow».

Educational deprivation is considered as a limitation of the ability of an education student to meet educative, informational, cognitive and general educational needs, the needs for self-affirmation, self-expression and self-realization through educational activities, as well as deprivation of quality education through the provision of low-quality educational services. The author outlines its manifestations at the physiological, intellectual, emotional and behavioral levels.

The forms and means of the teacher's oratorical activity aimed at preventing educational deprivation of students, which are used as modern methodological support for educational components, are presented. In particular, the following are used: audio presentations, video presentations; video lectures; YouTube channel; scientific podcasts; online course; Facebook, Instagram pages with educational, popular science, scientific content; telegram channel on a specific topic or discipline; personal website of the teacher or thematic website.

Key words: educational deprivation; prevention; public speaking; teacher; student; educational environment; educational content; speaker's influence; educational needs.

Постановка проблеми. «Освіта є потужною соціальною інституцією, що може й повинна формувати духовно-інтелектуальний потенціал нації й держави як запоруку її науково-технологічного та соціально-економічного розвитку», – зазначають С. Сисоєва й І. Соколова [14, с. 61]. Сучасне інформаційне суспільство, розвиток технологій і науково-технічний прогрес загалом відкривають перед кожною людиною широкі можливості для навчання, особистісного й професійного становлення та розвитку, самоствердження і самореалізації через освітній простір. Освіта, підкреслює В. Химинець,

постійно реагує на нові суспільні виклики, реалії, враховує тенденції, перспективи розвитку людства, національного буття народу, а також є активним прискорювачем культурних змін і перетворень у суспільному житті та житті окремої людини [16, с. 85–88]. Водночас, не зважаючи на нововведення, нарощування інноваційного потенціалу освітньої системи, реалії життя вносять свої корективи в розвиток освіти, процес її здобуття та реалізацію в ній.

Пандемія COVID-19, потім широкомасштабне вторгнення військ російської федерації на територію нашої держави занурили українське суспільство в нові умови, до яких більшість і викладачів, і здобувачів освіти були не готовими. Пандемія COVID-19 позбавила можливості здобувачів повноцінного навчання, активного спілкування з науково-педагогічними (педагогічними) працівниками, комунікації між собою, а останні змусила шукати нові форми, методи взаємодії зі студентами (слухачами, учнями), змінювати програми й адаптувати їх до умов онлайн-навчання. З одного боку, це нові виклики, що ведуть до розвитку самих же викладачів. Але з іншого, – унеможливають безпосередню взаємодію зі здобувачами, знижують рівень комунікації, а також якість проведення низки практичних, семінарських і лабораторних занять, що призводить до неможливості повноцінного формування певних компетентностей.

Натомість російсько-українська війна взагалі забрала можливість у наших студентів (слухачів) навчатися в закладах освіти. Навіть онлайн-навчання опинилося під загрозою. Постійні ракетні небезпеки, тривоги, ракетні удари, зруйнована інфраструктура, відсутність електроенергії занурили і здобувачів освіти, і викладачів у деприваційні умови, коли й за бажання неможливо вийти на зв'язок під час навчального заняття, спокійно почитати книгу, підготуватися до семінару, опрацювати належним чином навчальні завдання у визначений час. У зв'язку з цим проблема освітньої депривації набула не лише гострої актуальності й потребує негайного пошуку шляхів її вирішення, а й стала такою, актуальність якої не втратиться ще протягом багатьох років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема депривації науковцями вивчається з кінця XIX ст. Останні дослідження присвячені здебільшого психічній (В. Вінс, Н. Дмитріюк, Ю. Терлецька), соціальній (О. Піщанська, В. Орос), гендерній (О. Кізь), емоційній (Н. Цумарева), сімейній (І. Брецько, Ю. Візнюк, В. Мартинюк, А. Пеньков), освітній (Т. Гречишкіна), біогенній (В. Кобильченко, І. Омельченко) депривації. Сьогодні її здебільшого розглядають як соціальне явище, що характеризується неможливістю задоволення людиною певних потреб у зв'язку з обмеженням або відсутністю потрібних для цього контактів, зв'язків, умов [12, с. 6].

Депривація, зауважує Я. Гошовський, призводить до пригнічення основних функціональних параметрів особистості як біосоціального організму, блокує повноцінний особистісний розвиток як у площині біогенних потреб, так і на рівні соціальної самореалізації [4, с. 3]. Позбавлення або обмеження можливостей задоволення життєво важливих потреб викликає збентеження, тривожність, фрустрацію, стрес, породжує дефіцит позитивних емоцій, знижує стійкість та опірність організму й психіки до впливу стресових чинників і ситуацій, знижує рівень домагань, породжує ціннісні амбівалентності [13]. Навіть перешкоджає, як зауважує М. Кононова, побудові адекватних моделей навколишнього світу, а отже, й знижує здатність продуктивно діяти у ньому, ухвалювати конструктивні рішення в умовах недостатності інформації, уникати хибних висновків і помилок [10, с. 64].

Звертаючи увагу на природу депривації, В. Кобильченко й І. Омельченко виділяють загалом біогенну, зумовлену біологічними чинниками, соціогенну, зумовлену соціальними чинниками, та психогенну депривацію, зумовлену психологічними чинниками [9, с. 235]. Будь-який вид депривації, який переживає людина, буде мати біологічну, психологічну або ж соціальну природу. Освітня депривація зумовлена в комплексі і психогенними, і соціогенними чинниками. Її характер залежить від індивідуальних особливостей людини, зокрема спрямованості, цілей, мотивів, прагнень, здатності долати труднощі та вплив деприваційних умов, шукати нові способи вирішення проблем і виходу з деприваційної ситуації. У цьому контексті здобувачам освіти мають допомогти викладачі, створивши для них креативне освітнє середовище, яке, за Р. Вайнолою, відображає педагогічно організовану, індивідуально орієнтовану форму професійного й особистісного розвитку студентів (слухачів) [1, с. 27]. Воно має бути, наголошує вчена, конструктивним і привабливим, протидіяти негативізму й соціальній байдужості через вплив деприваційних умов, забезпечувати системність освітніх впливів [1].

Слушно зауважує О. Хміляр, що сьогодні в бою наших воїнів вирізняє особлива кмітливість, хитрість, винахідливість дій, рішучість і нестримна жага втілити набуті теоретичні знання та вміння у практичну площину [18, с. 124]. Так і викладач наразі «веде свою війну» на освітньому фронті й повинен проявити винахідливість, креативність, відшукати ті форми, методи, засоби, що забезпечать профілактику та подолання освітньої депривації здобувачів освіти. Таким чином, створивши повноцінне позитивне й інформативне освітнє середовище, що задовольнить їхні пізнавальні, когнітивні, інформаційні та емоційні потреби, знизить вплив деприваційних умов і допоможе отримати якісну освіту, яка, за влучним висловлюванням С. Сисоевої й І. Соколової, перетворить наше

суспільство із «суспільства сьогодні» на «суспільство завтра» [14, с. 14]. Для цього ми пропонуємо розглянути профілактику освітньої депривації за допомогою ораторської діяльності викладача.

Метою статті є аналіз освітньої депривації здобувачів освіти, визначення її сутності, причин і наслідків та пошук шляхів профілактики засобами ораторської діяльності викладача.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наукових джерел, систематизація власного емпіричного досвіду ораторської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Людина живе, діє і творить, а не прилаштовується, повсякчас зустрічаючись зі світом очевидного, реального. Очевидне не підганяється під низку категорій та принципів, але переломлюється в її внутрішньому світі, знаходячи або ні відгук у її душі. Воно поєднує в собі раціональне й ірраціональне, емоційне – чуттєве. Очевидне є підґрунтям повсякденного життя, що втілюється в низку подій, що повторюються, проживаються та переживаються з регулярною послідовністю», – зазначає С. Ганаба [3, с. 220]. І лише наше сприйняття всіх подій насправді відіграє важливу роль. Наша здатність долати труднощі, знаходити конструктивне в будь-яких ситуаціях, позитивно мислити, приймати сьогоднішні реалії та вчитися ефективно в них функціонувати, ставити перед собою нові виклики й творчо розв'язувати виникаючі завдання. Позитивне мислення, відзначає О. Хміляр, готує особистість до зустрічі з різного роду випробуваннями, допомагає досягати поставлених цілей, вірити в себе та успіх своєї діяльності, генерує енергію, підвищує активність, навчає отримувати радість навіть із маленьких успіхів і можливостей кожного дня, зміцнює впевненість, відкриває віру у власні сили, мотивує до навчання та збагачення себе новими знаннями [17, с. 74–75].

Прояви освітньої депривації. Проблема освітньої депривації, що виникла спочатку через пандемію COVID-19, а потім значно посилилася через війну в нашій державі, вимагає її прийняття, усвідомлення, розуміння й пошуку шляхів вирішення. Досліджуючи питання депривації в освітньому процесі, В. Вінс веде мову про несприятливі для особистісного розвитку здобувача умови в закладі освіти або ті, що обмежують можливості його самореалізації [2]. Погоджуючись зі вченою, вважаємо за потрібне додати, що сьогодні багато закладів зруйновані або переміщені, студенти (слухачі) вимушені навчатися дистанційно. Навіть за можливості навчання в закладі освітній процес часто переривається через систематичні ракетні небезпеки, відсутність електроенергії завдяки нашому ворогу. Це викликає негативні емоції, переживання, адже залишається незадоволеною одна з головних потреб людини – потреба в безпеці. До того ж породжують тривожність новини, які студент (слухач) читає щодня або по кілька разів на день. Чи матиме він бажання навчатися в таких умовах? Чи буде здатен повноцінно сприймати й засвоювати отриману інформацію від викладача? Чи вистачить у нього сил та енергії якісно готуватися до занять? Звідки він має черпати інформацію через відсутність на лекції? Як говорить японська народна мудрість: «Навіть тисячі прочитаних книжок не замінять одного дня спілкування з гарним викладачем». Безперечно, книги нам дають великий обсяг інформації, навчають нас, розвивають мислення, роблять доступними думки експертів, фахівців, опонентів. Водночас проведену викладачем лекцію, подані ним роз'яснення, інтерпретація фактів, подій, ситуацій, можливість поспілкуватися з ним, обговорити нюанси ніщо не може замінити. Тому, як стверджує В. Вінс, депривація стає однією з головних причин відчуження студентів (слухачів) від навчання [2].

Серед основних ознак освітньої депривації Т. Гречишкіна визначає довготривалий (понад один рік) період адаптації, конфліктні стосунки з викладачами, проблеми у взаємодії з одногрупниками, низький рівень успішності внаслідок слабкої попередньої підготовки, накопичення фізичної й емоційної втоми, підвищену тривожність, розчарування у професійному виборі або у власних силах, неможливість задовольнити інформаційні потреби та пізнавальні інтереси, невідповідність пропонованих знань і вмінь сучасному рівню професійної галузі. Водночас дослідниця акцентує особливу увагу на розчаруванні студентів (слухачів) у викладачах, які не стають прикладами для наслідування; змісті навчальних дисциплін, що вивчаються; у закладі освіти та перспективах подальшого працевлаштування [5]. В. Вінс пише про емоційну незадоволеність здобувачів унаслідок нехтування науково-педагогічними (педагогічними) працівниками їхніми потребами, ігнорування особистості й позбавлення можливості проявити індивідуальність, а також зазначає про формальне засвоєння знань [2].

У своїх дослідженнях та викладацькій діяльності ми часто звертаємо увагу наукової спільноти на те, що викладач працює для здобувачів освіти, заради них, він «служить» своїм студентам (слухачам). Влучно свого часу висловився Г. Форд: «Людина досягає успіху, докладаючи зусиль для подолання перешкод і використовуючи здібності для служіння потребам інших людей» [6]. Викладач орієнтується на потреби, інтереси та запити здобувачів освіти, водночас начебто випереджаючи їх, пропонуючи навчальний контент, актуальний не лише на сьогодні, а й орієнтований на майбутнє. Він зобов'язаний бути «у тренді», володіти актуальною інформацією, досліджувати, знаходитися в постійному творчому пошуці, створювати результат, якого прагнуть студенти (слухачі). На цьому наголошує А. Ставицький, зазначаючи, що для підвищення якості вищої освіти важливу роль

відіграють саме викладачі. Від їхнього потенціалу, врахування сучасних тенденцій розвитку вищої освіти, фахової області, уміння мотивувати студентів залежить розвиток майбутніх спеціалістів [15, с. 10]. Тому проблему освітньої депривації вбачаємо передусім у створенні неналежного освітнього середовища для здобувачів освіти, що залежить значною мірою від роботи науково-педагогічних (педагогічних) працівників. Натомість пропонуємо засобами ораторської діяльності розширити методичне забезпечення освітніх компонентів і створити креативну, цікаву, різноманітну освітню діяльність здобувачів освіти.

Причини та наслідки освітньої депривації. Для успішності профілактики освітньої депривації необхідно визначити її причини, головною з яких вважаємо надання неякісних освітніх послуг або ж зниження їх рівня. Це обмежує можливості студентів (слухачів) у задоволенні своїх пізнавальних, інформаційних, когнітивних та емоційних потреб. Проте, що ж приховує в собі надання неякісних освітніх послуг і до чого це призводить? Зважаючи на рівень підготовки викладачів до освітнього процесу, з одного боку, та умови війни, з іншого, причинами освітньої депривації здобувачів освіти визначаємо наступні:

- обмежений доступ до інформації через відсутність інтернет-зв'язку, зачинені бібліотеки, неможливість оплатити онлайн-курси чи послуги освітніх платформ, наукових журналів, бібліотек;
- втрата закладами освіти матеріально-технічної бази;
- плинність, міграція науково-педагогічних кадрів, здатних надавати якісні освітні послуги;
- відсутність доступу до онлайн-занять, їх переривання через повітряні тривоги, необхідність знаходитися в укриттях, обмежене постачання електроенергії;
- особливий психічний стан людини через військові дії, невміння розпізнавати й декодувати фейкову інформацію, що наразі шириться в соціальних мережах, отримання звісток про загибель українських воїнів, можливо рідних чи друзів (це підвищує тривожність, зумовлює втрату емоційної рівноваги, призводить до стресу, емоційної спустошеності та психічної виснаженості, знижує психічну активність і роботу мисленнєвих процесів);
- відсутність інноваційного навчального контенту, невідповідність сучасним тенденціям розвитку професійної сфери;
- шаблонний підхід викладачів до освітнього процесу;
- невмотивованість науково-педагогічних (педагогічних) працівників, зацікавленість лише у проведенні занять, але не в отриманих здобувачами результатах;
- низький/середній рівень підготовки викладачів у фаховій області;
- низький рівень їх ораторської діяльності, що унеможливує зацікавленість студента (слухача) у змісті навчальних занять, вдале структурування навчального контенту, ефективну подачу інформації та роботу з аудиторією;
- переведення навчальних занять з онлайн-формату в режим самостійної роботи здобувача;
- перенавантаження студентів (слухачів) усеможливими завданнями для самостійної роботи, формами контролю;
- обмеження можливості вільного вибору здобувачами вибіркового освітніх компонентів (наприклад, через встановлення мінімальної кількості осіб у групі 15–20);
- відсутність відеоконтенту, що дасть змогу студентам (слухачам) опрацювати матеріал у будь-який час.

Відповідно до визначених причин наслідками освітньої депривації здобувачів освіти вбачаємо наступні:

- зниження мотивації до навчання;
- зниження рівня інтелектуального та особистісного розвитку здобувача освіти;
- зниження рівня фахової підготовленості майбутнього фахівця;
- зниження рівня конкурентоспроможності на ринку праці;
- вихолощення інтелектуального потенціалу держави.

Таким чином, **освітня депривація** характеризується обмеженням можливостей здобувача освіти задоволення пізнавальних, інформаційних, когнітивних та загалом освітніх потреб, потреб самоствердження, самовираження та самореалізації через освітню діяльність, а також позбавлення можливості якісного навчання через надання неякісних освітніх послуг. Вона проявляється на кількох рівнях: фізіологічному (втома, депривація сну, швидке виснаження енергопотенціалу), інтелектуальному (зниження психічної активності, мисленнєвих процесів), емоційному (роздратування, емоційне виснаження, спустошеність, внутрішній неспокій, дефіцит позитивних емоцій), поведінковому (втрата інтересу до навчання, зниження мотивації, відмова від вивчення певних навчальних дисциплін або їх опанування заради здачі заліку чи іспиту, конфлікти з викладачами).

Отже, наразі необхідність вирішення проблеми профілактики освітньої депривації перейшла в розряд надактуальних задля збереження та зміцнення інтелектуального потенціалу держави.

Пропонуємо її здійснити засобами ораторської діяльності, створивши в такий спосіб креативне й цікаве освітнє середовище для здобувачів освіти, забезпечивши їм можливість навчатися в будь-якому місці та будь-який час і підвищивши мотивацію до навчання.

Ораторська діяльність викладача. Вирішення питання профілактики освітньої депривації потребує від викладача критичного осмислення своєї діяльності, наявних у нього освітніх інструментів, розробок, творчого пошуку з метою створення інноваційного навчального контенту, що допоможе задовольнити освітні потреби здобувачів освіти, а також сприятиме розвитку самого науково-педагогічного працівника. Ініціативність, допитливість, здатність взяти відповідальність за успіхи студентів (слухачів), гнучко адаптуватися до мінливих реалій, сприймати, створювати і в разі потреби відмовитися чи змінити те нове характеризує викладача, зазначає С. Ганаба, як особистість, яка здатна бути успішною в реаліях мінливого світу. Учена пропонує розглядати сучасні реалії як сферу пізнавальної та практичної невизначеності, яку потрібно не лише долати, але й працювати в ній і бути продуктивним [3, с. 257].

Ораторська діяльність повністю пронизує науково-педагогічну роботу, навіть варто зауважити, що повноцінна освітня й наукова діяльність без неї неможливі. Адже викладач, проводячи навчальні заняття, виступаючи на різноманітних наукових та освітніх заходах, постає в ролі оратора (лектора, спікера). *Ораторську діяльність ми розуміємо як динамічну систему цілей, мотивів, засобів і дій оратора, що забезпечують інформаційний, когнітивний, емоційний, психологічний та поведінковий вплив на цільову аудиторію.*

Головною метою викладача, на нашу думку, має бути забезпечення освітніх результатів студентів (слухачів), трансформація їхнього професійного й особистісного розвитку, поповнення скарбнички знань, відкриття нових горизонтів, мотивація до систематичного самовдосконалення і зростання. В. Карман та О. Крупенко доповнюють цей перелік створенням оптимальних умов для виховання у здобувачів освіти гнучкого й багатогранного мислення, розвитком умінь вчитися, творчою самореалізацією, адаптацією та трансформацією у професійну діяльність [7]. Водночас, на наше переконання, викладач має навчити студентів (слухачів) ефективно поєднувати чотири стилі навчання згідно з теорією навчання Д. Колба, що можуть лягти в основу і професійної діяльності, а саме: стиль пристосування (відчувати й діяти), що базується на інтуїції; стиль відсторонення (відчувати та спостерігати), в основі якого лежить спостереження й розв'язування задач через накопичення інформації та роботу уяви; стиль конвергенції (думати і діяти), що ґрунтується на розв'язанні практичних задач та ухваленні рішень на основі пошуку відповідей на запитання; стиль асиміляції (думати й спостерігати), за якого акцентується увага на логічному підході до абстрактних ідей і концепцій, а студент (слухач) здатен сприймати велику кількість інформації й надавати їй логічного вигляду [8, с. 204–205].

Спрямованість викладача на зазначену мету спонукатиме його до пошуку сучасних та ефективних інструментів, засобів і способів, що розширять практику ораторської діяльності й задовольнять пізнавальні, інформаційні, когнітивні, емоційні потреби здобувачів освіти. Під час проведення акредитаційних експертиз ми неодноразово отримували запит від студентів на створення науково-педагогічними працівниками додаткового навчального контенту, оскільки нестабільний інтернет-зв'язок, постачання електроенергії, ракетні небезпеки або ж відсутність можливості навчатися у відведений час унеможливають повноцінне опанування навчальних дисциплін, здобуття визначених освітньою програмою компетентностей та програмних результатів навчання, знижують результативність освітньої діяльності здобувачів. До того ж умови війни змусили багатьох студентів (слухачів) захищати нашу країну й кожного українця, відстоювати суверенітет і незалежність України зі зброєю в руках. Тому викладачі зобов'язані забезпечити їм після повернення до навчання належні умови для опанування освітньої програми.

Необхідність розширення навчального контенту ми пропонуємо вирішити через ораторську діяльність викладача, а саме створити сучасне методичне забезпечення освітніх компонентів. Крім підготовки підручників, посібників, електронних посібників, курсів лекцій, методичних рекомендацій, у яких можна створювати посилання, QR-коди на актуальні джерела, відеоконтент, завдання, вебсторінки, що сьогодні часто можна спостерігати в науково-популярних книжках, рекомендуємо науково-педагогічним працівникам наступні сучасні форми й засоби:

- аудіопрезентації, відеопрезентації;
- відеолекції;
- ютуб-канал, де розміщується відеоконтент;
- наукові подкасти;
- онлайн-курси, розміщені на сайті кафедри, сайті науково-педагогічного працівника, онлайн-платформі, платформі Moodle тощо;
- сторінка фейсбук із навчальним, науково-популярним, науковим контентом;
- сторінка інстаграм із навчальним, науково-популярним, науковим контентом;

- телеграм-канал викладача за певною тематикою або навчальною дисципліною;
- персональний сайт науково-педагогічного працівника або сайт, присвячений певній тематиці.

Аудіо-, відеопрезентації легко створюються як у PowerPoint, так і в Canva, що знаходяться у вільному доступі для кожного викладача. Відеолекції, тематичні відеоролики потребують запису й обробки, але дають змогу студентам (слухачам) відчувати себе на лекції в науково-педагогічного працівника. Викладач може записати свої заняття як в аудиторії, так і окремо на відеокамеру. Відеолекції й відеоролики, об'єднані за певною тематикою, розміщуються на ютуб-каналі або разом із завданнями для контролю й оцінювання знань перетворюються в онлайн-курс. Ютуб-канал може містити лекції, міні-лекції викладача за певною навчальною дисципліною, а також додатковий матеріал, цікавий контент для поглиблення знань. Для прикладу наведемо власний ютуб-канал «Мистецтво живого слова» [11], який використовуємо в освітньому процесі для забезпечення дисциплін «Сучасна педагогічна риторика», «Військова риторика», «Військова риторика стратегічного лідера», «Педагогічна майстерність викладача вищої військової школи». На ньому ми розміщуємо відеопрезентації (за лекціями), відеоролики за темами лекцій означених навчальних дисциплін (відповідно до програми), авторський курс «Сучасна педагогічна риторика» (теоретична частина), інші відео, що використовуємо під час лекційних і практичних занять (приклади публічних промов, фрагменти фільмів), а також відеозаписи власних публічних виступів на науково-практичних конференціях. Контент нашого ютуб-каналу дає змогу слухачам (глядачам) повторити лекційний матеріал або ж опанувати його за умови відсутності на лекції, продивлятися й аналізувати приклади виступів ораторів, їх роботу з аудиторією, застосовані ораторські прийоми й техніки, приклади технік відповідей на запитання у спілкуванні чи публічному виступі. У дописах на ютуб-каналі ми розміщуємо короткі описи книг, які варто прочитати для підвищення ерудованості з профілактики освітньої депривації та поглиблення знань.

Наукові подкасти представляють собою аудіозаписи лекцій викладача, інтерв'ю, що легко відтворюються на смартфоні, комп'ютері, медіапрогравачі, дають змогу прослуховувати навчальний матеріал в будь-якому місці, будь-який час і навіть під час виконання іншої роботи. Сторінки фейсбук, інстаграм, телеграм-канал розширюють контент, що може бути викладений викладачем, містити оголошення, повідомлення, цікаві факти, будь-яку іншу інформацію.

Персональний сайт науково-педагогічного працівника може об'єднати відеоконтент, аудіоконтент за навчальною дисципліною, містити інформацію про викладача, його наукові й методичні розробки, авторські курси, програми навчальних дисциплін, наукові й методичні публікації у вільному доступі, що розширює можливості здобувачів освіти до поглибленого вивчення освітніх компонентів та отримання додаткової інформації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. М. Тетчер говорила: «Усі лізуть на Еверест для себе, але кожен підіймає над вершиною прапор своєї країни» [6]. Ми сьогодні маємо підняти український прапор не лише у всіх куточках України, а й на освітньому фронті, успішно долаючи перешкоди війни, створюючи нові освітні можливості для студентів (слухачів, учнів). Викладач – перша людина, від якої залежить надання здобувачам освіти якісних освітніх послуг, задоволення їхніх пізнавальних, інформаційних, когнітивних та емоційних потреб.

Недаремно О. Бісмарк зазначав: «Успіх у війні вирішують два фактори: рушниця нового зразка і шкільний учитель», «Дайте мені гімназійних вчителів і я побудую державу», Е. Еверетт: «Освіта є кращим захистом свободи, ніж постійне військо», Н. Мандела «Освіта є найпотужнішою зброєю, яку можна використовувати для зміни світу». Тож завданням кожного науково-педагогічного (педагогічного) працівника на сьогодні є створення інноваційного й привабливого освітнього середовища, що породить змістовну, креативну та цікаву освітню діяльність здобувачів освіти, розширить їхні пізнавальні можливості, підвищить мотивацію до навчання і забезпечить профілактику освітньої депривації, перетворивши наше суспільство із «суспільства сьогодні» на «суспільство завтра».

Ораторська діяльність є тим ключем у руках викладача, що відкриває йому нові можливості бути сучасним, оригінальним, креативним, бути «у тренді». Через створення аудіо-, відеопрезентацій, відеолекцій, наукових подкастів, онлайн-курсів, ведення ютуб-каналу, телеграм-каналу, сторінок фейсбук, інстаграм, персонального сайту науково-педагогічний працівник розширює методичне забезпечення навчальних дисциплін, що викладає, подає максимум потрібної й цікавої інформації слухачам (студентам), забезпечує їм можливість навчатися в будь-якому місці та будь-який час, опановувати освітні програми, здобувати необхідні компетентності, поповнювати свою скарбничку знань і в такий спосіб підвищувати рівень інтелектуального, особистісного й професійного розвитку.

Стаття не вичерпує всіх аспектів профілактики освітньої депривації. Перспективними напрямками подальших досліджень ми вважаємо розроблення психолого-педагогічного інструментарію, спрямованого на встановлення ступеня прояву освітньої депривації здобувачів освіти,

встановлення переваг та окреслення профілактичних чинників, що дають змогу нівелювати освітню депривацію засобами ораторської діяльності.

Список використаних джерел

1. Вайнола Р. Х. Професійний та особистісний розвиток майбутніх фахівців засобами соціального виховання в умовах університетської освіти. *Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету* : матеріали звітно-наук. конф. Вип. 3. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2017. С. 26–30.
2. Вінс В. А. Причини психічної депривації у сучасному освітньому середовищі. *Психолого-педагогічні засади розвитку професіоналізму освітян в умовах реалізації Концепції Нової української школи* : матеріали всеукр. інтернет-конф. (Київ–Рівне, 29 березня 2018 р.) Київ : ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»; Рівне: РОІППО, 2018. С. 21–23. URL: <http://umo.edu.ua/konferenciji>.
3. Ганаба С. О. Філософія дидактики: контексти, стратегії, практики : монографія. Суми : Університетська книга, 2021. 334 с.
4. Гошовський Я. О. Психологія депривації : навч.-метод. посіб. Луцьк : ПП Іванюк, 2022. 195 с.
5. Гречишкіна Т. О. Освітня деривація як соціокультурний феномен XXI ст. *Науковий пошук молодих дослідників. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 1. С. 27–32. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1227/1/Grechishkina.pdf>.
6. Закони переможців / уклад. І. О. Назаренко. Харків : Віват, 2018. 190 с.
7. Карман В. М., Крупенко О. В. Особистість педагога і якість викладання у вищій школі. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/943>.
8. Клейнман Пол. Психологія 101: факти, теорія, статистика, тести й таке інше! Харків : КСД, 2023. 240 с.
9. Кобильченко В. В., Омельченко І. М. Феноменологія і типологія біогенної депривації. *Психологія і особистість*. 2022. № 2 (22). С. 225–241. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2022.2.265501>.
10. Кононова М. М. До проблеми депривації особистості в контексті глибинного пізнання. *Психологічні координати розвитку особистості: реалії і перспективи* : зб. наук. матеріалів V міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Полтава, 27–28 квітня 2020 р.). Полтава, 2020. С. 63–66. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15075/1/19.pdf>.
11. Красницька Ольга. Мистецтво живого слова : ютуб-канал. 2020. URL: https://www.youtube.com/channel/UCws0vkxcxIzql61L9DoFb_g.
12. Красницька О. В. Профілактика сімейної депривації вихованців інтернатних закладів спортивного профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2015. 20 с.
13. Красницька О. В. Профілактика соціальної депривації особистості. *Ввічливість. Humanitas*. 2021. № 3. С. 52–59. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.3.8>.
14. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Теорія і практика вищої освіти : навч. посіб. Київ–Маріуполь, 2016. 338 с.
15. Ставицький А. Роль викладача-лідера у сучасному університеті : навч. посіб. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с.
16. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 360 с.
17. Хміляр О. Ф. Критичне та позитивне мислення офіцера. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Психологія*. 2018, листопад. № 7. С. 72–76. <https://doi.org/10.25264/2415-7384-2018-7-72-76>.
18. Хміляр О. Ф. Психологія бойової мотивації воїна. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. № 2 (66). С. 121–131. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-66-2-121-131>.

References

1. Vainola, R. Kh. (2017) Profesiynnyi ta osobystisnyi rozvytok maibutnikh fakhivtsiv zasobamy sotsialnoho vykhovannia v umovakh universytetskoï osvity. *Yednist navchannia i naukovykh doslidzhen – holovnyi pryntsyup universytetu* : materialy zvitno-nauk. konf. Vyp. 3. Kyiv : TOV «NVP «Interservis». S. 26–30.
2. Vins, V. A. (2018) Prychyny psykhičnoï depriyvatsii u suchasnomu osvitnomu seredovyshchi. *Psykhologo-pedahohichni zasady rozvytku profesionalizmu osvitian v umovakh realizatsii Kontseptsii Novoi ukrainskoi shkoly* : materialy vseukr. internet-konf. (Kyiv–Rivne, 29 bereznia 2018 r.) Kyiv : DVNZ «Universytet menedzhmentu osvity»; Rivne: ROIPPO. S. 21–23. URL: <http://umo.edu.ua/konferenciji>.
3. Hanaba, S. O. (2021) Filosofiia dydaktyky: konteksty, stratehii, praktyky : monohrafiia. Sumy : Universytetska knyha. 334 s.
4. Hoshovskyi, Ya. O. (2022) Psykholohiia depriyvatsii : navch.-metod. posib. Luts'k : PP Ivaniuk. 195 s.
5. Hrechishkina, T. O. (2016) Osvitnia deryvatsiia yak sotsiokulturnyi fenomen KhKhI st. *Naukovyi poshuk molodykh doslidnykiv. Pedahohichni nauky*. Vyp. 1. S. 27–32. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1227/1/Grechishkina.pdf>.
6. Zakony peremozhtsiv / uklad. I. O. Nazarenko. Kharkiv : Vivat, 2018. 190 s.
7. Karman, V. M., Krupenko, O. V. Osobystist pedahoha i yakist vykladannia u vyshchii shkoli. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/943>.
8. Kleinman, Pol (2023) Psykholohiia 101: fakty, teoriia, statystyka, testy y take inshe! Kharkiv : KSD. 240 s.
9. Kobylchenko, V. V., Omelchenko I. M. (2022) Fenomenolohiia i typolohiia biohennoi depriyvatsii. *Psykhologhiia i osobystist*. № 2 (22). S. 225–241. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2022.2.265501>.
10. Kononova, M. M. (2020) Do problemy depriyvatsii osobystosti v konteksti hlybynnoho piznannia. *Psykhologhiichni koordynaty rozvytku osobystosti: realii i perspektyvy* : zb. nauk. materialiv V mizhnar. nauk.-prakt. onlain-konf. (Poltava, 27–28 kvitnia 2020 r.). Poltava. C. 63–66. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15075/1/19.pdf>.

11. Krasnytska, Olha (2020) Mystetstvo zhyvoho slova : yutub-kanal. URL: https://www.youtube.com/channel/UCws0vkxcxIZql61L9DoFb_g.
12. Krasnytska, O. V. (2015) Profilaktyka simeinoi depriyvatsii vykhovantsiv internatnykh zakladiv sportyvnoho profilu : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.05. Kyiv. 20 s.
13. Krasnytska, O. V. (2021) Profilaktyka sotsialnoi depriyvatsii osobystosti. *Vvichlyvist. Humanitas*. № 3. S. 52–59. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.3.8>.
14. Sysoieva, S. O., Sokolova, I. V. (2016) Teoriia i praktyka vyshchoi osvity : navch. posib. Kyiv–Mariupol. 338 s.
15. Stavyskyi, A. (2016) Rol vykladacha-lidera u suchasnomu universyteti : navch. posib. Kyiv : DP «NVTs «Priorytety». 40 s.
16. Khymynets, V. V. (2010) Innovatsiina osvithnia diialnist. Ternopil : Mandrivets. 360 s.
17. Khmiliar, O. F. (2018) Krytychne ta pozytyvne myslennia ofitsera. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Psykholohiia*. № 7. S. 72–76. <https://doi.org/10.25264/2415-7384-2018-7-72-76>.
18. Khmiliar, O. F. (2022) Psykholohiia boiovoi motyvatsii voina. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*. № 2 (66). S. 121–131. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-66-2-121-131>.